नेपालबाट हुने हजयात्रा व्यवस्थापन; संक्षिप्त जानकारी

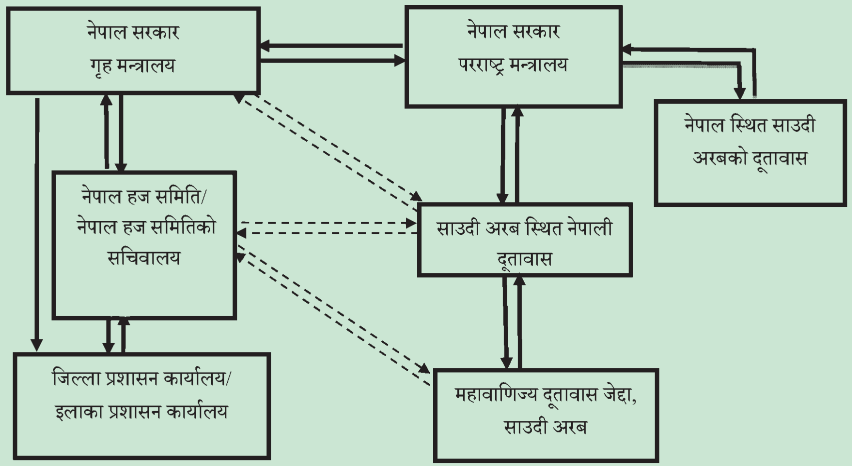

यस संकेतले दुई संगठन बिच अनौपचारिक रूपमा समन्वय र सहजीकरण हुने अवस्था बुझाउनेछ।
यस संकेतले दुई संगठन बिच औपचारिक रूपमा निर्देशन, समन्वय र सहजीकरण हुने अवस्था बुझाउनेछ।

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
नेपाल हज समितिको सचिवालय
सिंहदरबार

Hajj Management; Context of Nepal

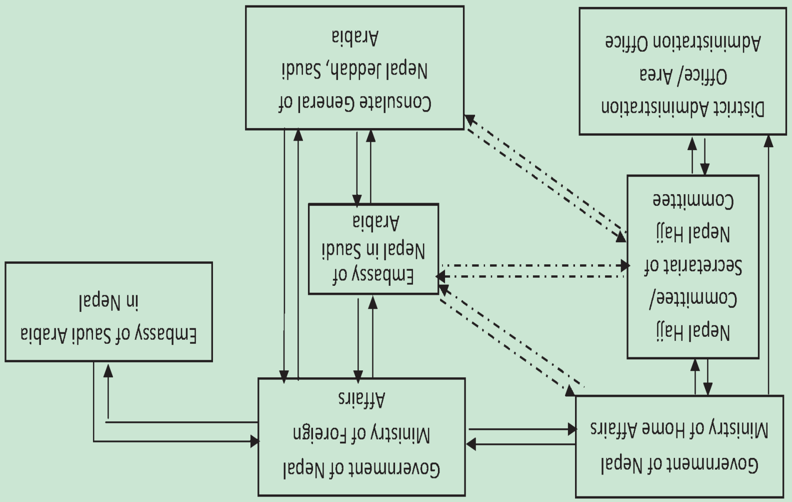

The symbol exhibits the situation of informal direction, coordination and facilitation between two organizations.
The symbol exhibits the situation of formal direction, coordination and facilitation between two organizations.

Government of Nepal
Ministry of Home Affairs
Secretariat of Nepal Hajj Committee
Singhadurbar, Kathmandu

नेपालबाट हुने हजयात्रा व्यवस्थापन;

संक्षिप्त जानकारी

नेपाल सरकार

गृह मन्त्रालय

नेपाल हज समितिको सचिवालय

सिंहदरबार

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
नेपाल हज समिति

पत्र संख्याः
चलानी नं.:

सिंहदरबार
काठमाडौं, नेपाल

मन्तव्य

हजयात्रा व्यवस्थापनसम्बन्धी विद्यमान कानुनी व्यवस्था, संस्थागत स्मरण तथा अभ्यास समेतका आधारमा नेपालबाट हुने हजयात्रा व्यवस्थापनसम्बन्धी मुख्य मुख्य विषयहरूलाई अंग्रेजी भाषामा अनुवाद गरी यो पुस्तिका तयार गरिएको छ।

यो पुस्तिका नेपालबाट गरिने हजयात्रा र सो सम्बन्धी प्रक्रियाका बारेमा जानकारी राख्न चाहने देश तथा विदेशमा रहेका सरोकारवालाहरूको भाषागत सहजताका लागि सहयोगी हुनेछ। जसबाट नेपालको हज व्यवस्थापन प्रक्रियाका बारेमा जानकारी भई यसलाई आगामी दिनमा अझ व्यवस्थित गर्न तथा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास अनुकूल बनाउनका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न समेत सहज हुनेछ।

अन्त्यमा यो पुस्तिका तयारीको लागि नेपाल हज समितिका सदस्य सचिव लगायत सचिवालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू प्रति आभार व्यक्त गर्दछु।

शमसेर मियाँ
अध्यक्ष
नेपाल हज समिति

फोन नं.: ०१-४२१११०४, ४२१११७२, इमेलः nepalhaj@gmail.com

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
नेपाल हज समितिको सचिवालय
सिंहदरबार
काठमाडौं, नेपाल

पत्र संख्याः
चलानी नं.ः

मन्तव्य

हजयात्रा विश्वव्यापी रूपमा हुने धार्मिक कार्य भएका कारण नेपालको हज व्यवस्थापन प्रक्रियाका बारेमा समेत जानकारी प्राप्त गर्न विभिन्न देशका हजयात्रा व्यवस्थापन गर्ने निकाय तथा नागरिकहरूबाट अनुरोध हुने गरेको सम्बन्धमा नेपालबाट हुने हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रक्रिया, संलग्न निकाय तथा कार्यजिम्मेवारी, हजयात्रु छनोटका आधार, शुल्क निर्धारणका आधार तथा शुल्क संरचना लगायतका विषयवस्तुहरूलाई अंग्रेजी भाषामा समेत अनुवाद गरी यो पुस्तिका प्रकाशन गरिएको छ।

यस पुस्तिकाले नेपालको हज व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरूका बारेमा जानकारी राख्न चाहने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकाय तथा सरोकारवालाहरू साथै हज सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्न चाहने अनुसन्धानकर्ता/अध्ययनकर्ताहरूको लागि समेत सन्दर्भ सामग्रीको रूपमा उपयोगी हुने अपेक्षा गरेको छु।

अन्त्यमा यस पुस्तिका तयारीको क्रममा सहयोग गर्नुहुने गृह मन्त्रालय तथा नेपाल हज समितिको सचिवालयका कर्मचारीहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

कृष्ण पौडेल
सदस्य सचिव/नेपाल हज समिति
तथा
उपसचिव/गृह मन्त्रालय

विषयसूची

परिचय	१
नेपाल हज समिति र कार्यजिम्मेवारी	३
नेपाल हज समितिको सचिवालय र जिम्मेवारी	४
हजयात्रा व्यवस्थापन	५
हज व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निकाय /पदाधिकारी र मुख्य मुख्य भूमिका	७
हज यात्रु छनौटको आधार	१२
हज शुल्क व्यवस्थापन	१३

परिचय

हज

इस्लाम धर्मका पाँच आधारस्तम्भहरू मध्ये हज एक हो। पाँच आधारस्तम्भहरू **इमान** (**आस्था**), **नमाज** (**प्रार्थना**), **रोजा** (**व्रत**), **जकात** (**दान**) **र हज** (**तीर्थ**) हुन्। हज शब्दको अर्थ "**धार्मिक यात्रा गर्ने सोच**" भन्ने हुन्छ। इमान, नमाज र रोजा यी तीन कार्यहरू सम्पूर्ण इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको लागि अनिवार्य शर्त हो भने वर्षमा एक पटक जकात र जीवनमा एक पटक हज आर्थिकरूपमा सक्षम व्यक्तिको लागि मात्र अनिवार्य हो। जुन व्यक्तिले हजयात्राका लागि आवश्यक खर्च सहज तवरले जुटाउन सक्छ त्यस्तो व्यक्तिका लागि मात्र हज अनिवार्य हुनेछ। हजयात्रालाई विश्वकै सबैभन्दा ठूलो धार्मिक भेलाको रूपमा लिइन्छ।

इस्वी सम्वत्, विक्रम सम्वत् र नेपाल सम्वत् जस्तै इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको छुट्टै पात्रो हिजरी सम्वत्को १२ औं महिना जिल्हिज्जा हो। उक्त महिनामा विश्वभरबाट इस्लाम धर्मावलम्बीहरू हजका लागि साउदी अरबको मक्का जाने गर्दछन्। मक्का र मदिना ऐतिहासिक तथा पवित्र सहर हुन्। मक्कामा इस्लाम धर्मका अन्तिम सन्देष्टा हजरत मोहम्मद सल्लल्लाहु अलैहिवस्सल्लमको जन्म भएको हो र मदिना उनको कब्रस्तान (समाधिस्थल) हो। इफराद, किरान र तमत्तोअ गरी हज ३ प्रकारका हुन्छन्। जसमध्ये नेपालीहरूले तमत्तोअ हज गर्दछन्।

हज अवधि

इस्लाम धर्म तथा हज सम्बन्धी मान्यता अनुसार हिजरी सम्वतको १२ औं महिना जिलहिज्जाको ८ देखि १२ तारिख सम्म ५ दिन मात्र हज गरिने भएतापनि मदिना लगायतका धार्मिक स्थलहरूको समेत भ्रमण गरिने भएका कारण नेपालबाट हुने हजयात्राको अवधि करिव ४५ दिन सम्मको हुने गर्दछ।

नेपालबाट हुने हजयात्रा व्यवस्थापन कार्य सामान्यतः मंसिर महिनाबाट सुरु हुन्छ। साउदी अरब सरकारको हज तथा उमरा मन्त्रालय र नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय बिच हुने सम्झौताका आधारमा प्राप्त कोटा तथा प्रक्रिया अनुसार हजयात्राको व्यवस्थापन कार्य सञ्चालन हुने गर्दछ।

नेपालमा हजको अभ्यास

नेपालमा वि.स. २०२१ बाट आधिकारिक रूपमा हज समिति गठन गरी समितिका पदाधिकारीहरूको नेतृत्वमा भारतको बम्वईबाट पानी जहाज मार्फत हजयात्रा गर्ने गरिएको

अभिलेखमा भेटिएको छ। वि.स.२०६६ सालमा हजयात्रालाई अज व्यवस्थित र मर्यादित बनाउन हज केन्द्रीय हज समिति कार्यविधि,२०६६ तर्जुमा गरिएको पाइन्छ। सो अगाडि हज समिति गठन तथा सञ्चालनका लागि छुट्टै कार्यविधि नभई केवल हजका समयमा मात्र पदाधिकारीहरू नियुक्ति गरी जिम्मेवारी दिइने गरिएको पाइन्छ। हाल नेपाल हज समितिको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नेपाल हज समिति कार्यविधि २०७२ अनुसार हुने गरेको छ।

नेपालबाट हुने हजयात्रा सम्बन्धमा हजयात्रुको आवेदन संकलन,छनोट, यात्रा व्यवस्थापन लगायत सम्पूर्ण कार्यहरू नेपाल हज समितिबाट हुने गर्दछ। हजयात्राको लागि हुने कोटा निर्धारण देशको इस्लाम धर्म मान्ने जनसंख्याका आधारमा गर्ने गरिन्छ। साउदी अरब सरकारको नियम अनुसार सामान्यत कुनैपनि देशमा इस्लाम धर्म मान्ने जनसंख्याको ०.१ प्रतिशत कोटा त्यस देशको लागि निर्धारण गर्ने गरिन्छ। कोटा प्राप्ति तथा परिचालन सम्बन्धमा साउदी अरब सरकारको हज तथा उमरा मन्त्रालय र नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबिच वार्षिक रूपमा लिखित सम्झौता हुने गर्दछ। सन २०१९ मा १५०० हजयात्रुहरूले हज गर्ने अवसर प्राप्त गरेको देखिन्छ।

उमरा यात्रा व्यवस्थापन

आफ्नो अनुकूलतामा जुनसुकै समयमा साउदी अरबको पवित्र धार्मिक स्थल मक्का गई गरिने धार्मिक कार्य नै उमरा हो। नेपालबाट हुने उमरा यात्रा व्यवस्थापन गर्ने कार्य समेत नेपाल हज समितिको कार्यक्षेत्रभित्र रहेको छ। नेपालबाट हुने हजयात्रा हाल निजी क्षेत्रबाट हुदै आएको छ। आगामी दिनमा उमरा यात्रालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन सेवाप्रदायक ट्राभल्स एजेन्सी तथा कम्पनीहरू नेपाल हज समितिमा सूचीकृत हुनुपर्ने, नेपाल हज समितिबाट जारी निर्देशनको पूर्ण परिपालना गर्नुपर्ने लगायत नेपाल हज समिति तथा सचिवालय उपर जवाफदेही हुनुपर्ने गरी नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने कार्य अगाडि बढेको छ।

नेपाल हज समिति र कार्यजिम्मेवारी

नेपाल हज समिति संरचना

नेपाल हज समिति नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको छ। नेपाल हज समिति ३१ जनाको हुने व्यवस्था छ। समितिमा इस्लाम धर्म तथा हजयात्राका बारेमा विज्ञ व्यक्तिहरू एवं मस्जिद तथा इस्लाम धर्म सम्बन्धी संघ सँगठनको प्रतिनिधिहरूमध्येबाट अध्यक्ष सहित २६ जना सदस्यहरू नियुक्त हुने व्यवस्था छ। समितिमा नेपाल सरकार परराष्ट्र मन्त्रालय,अर्थ मन्त्रालय, संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, कानुन न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय बाट १/१ जना उपसचिवस्तर सदस्य र गृह मन्त्रालयको उपसचिव सदस्य सचिव रहने र समितिको पदावधि २ वर्षको हुने व्यवस्था रहेको छ।

नेपाल हज समितिको कार्यजिम्मेवारी

नेपाल हज समिति कार्यविधि २०७२ अनुसार नेपाल हज समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार रहेको छः

१. हज र उमरायात्रा सम्बन्धमा सूचनाहरू सङ्कलन गर्ने, आवश्यक नीति र कार्ययोजनाहरू बनाउने तथा त्यसको कार्यान्वयन गर्ने ।

२. हज र उमरा यात्रुहरूको कोटा निर्धारण र यात्रु व्यवस्थापन सम्बन्धमा साउदी अरब सरकारसँग प्रत्येक वर्ष गर्नुपर्ने हजसम्बन्धी सम्झौता सम्पन्न गर्न आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने ।

३. हज र उमरा यात्राको लागि सूचना आह्वान गर्ने, हजयात्रामा लाग्ने कूल खर्च एकिन गर्ने र यसको प्रचार प्रसार राष्ट्रियस्तरमा गरेर आवेदन फारम र लाग्ने रकम जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरू मार्फत सङ्कलन गर्ने ।

४. प्राप्त कोटाको आधारमा हजयात्रुहरूको छनोट गर्ने ।

५. हज र उमरायात्रुहरूको प्रवेशाज्ञा एवं साउदी अरबको मक्का मदिनामा आवासको व्यवस्था मिलाउन आवश्यक सहयोग गर्ने ।

६. समितिको लागि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी मन्त्रालयमा स्वीकृतिको निमित्त पठाउने ।

७. हज र उमरायात्रीको टोलीमा चिकित्सक सहितको टोली समावेश गर्ने ।

८. हज र उमरा यात्रीहरूको रेखदेख र व्यवस्थापनको लागि हज प्रतिनिधिमण्डल पठाउने ।

९. हज र उमरायात्रीहरूको हज वा उमरा यात्रा सहज बनाउन आवश्यक अभिमुखीकरण, गोष्ठी, तालिम आदि संचालन गर्ने र जानकारीमूलक पुस्तिका, पम्पँलेट, ब्रोसर आदि प्रकाशित गर्ने ।

१०. प्रस्थानको समयमा हजयात्रुहरूको स्वास्थ्य जाँच, खोप र विदेशी मुद्रा सटही सम्बन्धमा आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने ।

११. हज र उमरा गृह निर्माणको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाई आवश्यक कार्य अघि बढाउने ।

१२. हज र उमरायात्री, समितिका सदस्यहरू र हज प्रतिनिधिमण्डलका सदस्यहरूको लागि आचारसंहिता तयार गरी लागु गर्ने ।

१३. हज र उमरा यात्रा सम्बन्धी कामलाई व्यवस्थित बनाउन आवश्यक अन्य काम गर्ने ।

नेपाल हज समितिको सचिवालय र जिम्मेवारी

नेपाल हज समितिको सचिवालय संरचना

नेपाल हज समितिले गरेको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने र नेपाल हज समितिको कोष परिचालन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी सम्पादनका लागि नेपाल हज समितिको सचिवालय रहने व्यवस्था छ। सचिवालयको प्रशासनिक नेतृत्व नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयको उपसचिवस्तर (रा.प.द्वि श्रेणी, नेपाल प्रशासन सेवा,सामान्य प्रशासन)ले गर्ने व्यवस्था रहेको छ। सचिवालयमा शाखा अधिकृत-१, लेखापाल-१, नायब सुब्बा-१, कम्प्युटर अपरेटर-१, ह.स.चा.-२ र कार्यालय सहयोगी-२ जना रहने व्यवस्था छ। हज व्यवस्थापन कार्यमा थप जनशक्ति आवश्यक परेमा गृह मन्त्रालयबाट आवश्यक जनशक्ति उपलब्ध हुने गरेको छ।

नेपाल हज समितिको सचिवालयको कार्यजिम्मेवारी

१. नेपाल हज समितिको वैठक सञ्चालन तथा निर्णयहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

२. हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धमा सम्बद्ध निकायहरूसँग समन्वय गर्ने।

३. नेपाल हज समितिको सचिवालयका लागि विनियोजित वार्षिक कार्यक्रम तथा वजेट कार्यान्वयन गर्ने।

४. हजयात्रुहरूको लागि भिषा व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने तथा मक्का मदिनामा हुने समग्र व्यवस्थापन कार्यको अनुगमन गर्ने।

५. हजयात्रा सम्बन्धी जानकारी तथा सूचना स्रोतकेन्द्रको रूपमा सचिवालयलाई विकास गर्ने।

६. हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय/इलाका प्रशासन कार्यालयहरू तथा हजयात्रीहरूको लागि अभिमुखीकरण गर्ने।

७. हज प्रतिनिधि मण्डलबाट समयमा नै प्रतिवेदन लिई नेपाल हज समितिमा पेस गर्ने। हज व्यवस्थापनको प्रगति, खर्चको विवरण, व्यवस्थापन प्रक्रियामा देखिएका समस्या र चुनौतीहरू तथा सुधार गर्नुपर्ने कुराहरू समावेश गरी सुझाव सहितको एकीकृत प्रतिवेदन नेपाल हज समितिबाट निर्णय गराई गृह मन्त्रालयमा पेस गर्ने।

८. नेपाल हज समितिको नाममा रहेको कोष परिचालन गर्ने। उक्त कोषको नियमानुसार लेखापरीक्षण गराउने साथै लेखापरीक्षणले औँल्याए अनुसारका सुझावहरूलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्ने।

९. हजयात्रीको रूपमा छनोट हुन नसकेका आवेदकहरूको शुल्क रकम जिल्ला प्रशासन कार्यालय/इलाका प्रशासन कार्यालयको सिफारिस अनुसार फिर्ता गर्ने।

१०. सचिवालयबाट सम्पादित गतिविधिहरूको अभिलेख सुरक्षित राख्ने।

११. हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धी गतिविधिहरू चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी र पारदर्शीरूपमा सञ्चालन गर्ने।

हजयात्रा व्यवस्थापन

(संलग्न निकाय/पदाधिकारीहरूको जिम्मेवारी, हजयात्रु छनोट तथा शुल्क निर्धारण प्रक्रिया)

हज सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास तथा सञ्चालन

हजयात्राका लागि आवेदन संकलन, विश्लेषण, छनोट सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरू पूर्णत विद्युतीय प्रणालीमा आबद्ध हुने एवम् Online माध्यमबाट आवेदन गर्न सकिने सुविधा सहित हज व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Hajj Management Information System–HMIS) विकास गरिएको छ। उक्त प्रणाली मार्फत हजयात्राको आवेदन दिएका तथा छनोट भएका व्यक्तिहरूलाई प्रवाह गर्नुपर्ने आवश्यक सूचनाहरू समेत मोवाइल SMS मार्फत प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइएको छ। जसबाट सम्बन्धित नागरिकहरूलाई हजयात्रा व्यवस्थापन प्रक्रियाको सूचना समयमै प्राप्ति हुने अवस्था सिर्जना हुनेछ।

उक्त प्रणालीको सञ्चालन इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता भएका जिल्लाका जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा इलाका प्रशासन कार्यालयहरूबाट समेत सञ्चालन गरिने भएकोले सम्बन्धित कार्यालयका कर्मचारीहरूको लागि क्षमता विकास समेत गरिएको छ। यस प्रणालीलाई सन् २०२२ मा हुने हजयात्राबाट प्रारम्भ गरिनेछ।

नेपाल हज समितिको सचिवालयबाट सम्पादन हुने हज व्यवस्थापन कार्यको कार्यसञ्चालन कार्यप्रवाह (Functional Workflow) र सँगठनात्मक कार्यप्रवाह (Structural Workflow)

संरचनात्मक कार्यप्रवाह (Structural workflow): हजयात्रा व्यवस्थापन कार्यमा संलग्न निकायहरूको संरचनात्मक कार्यप्रवाह निम्नानुसार हुनेछ। सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिई कार्यसम्पादन गरिन्छ।

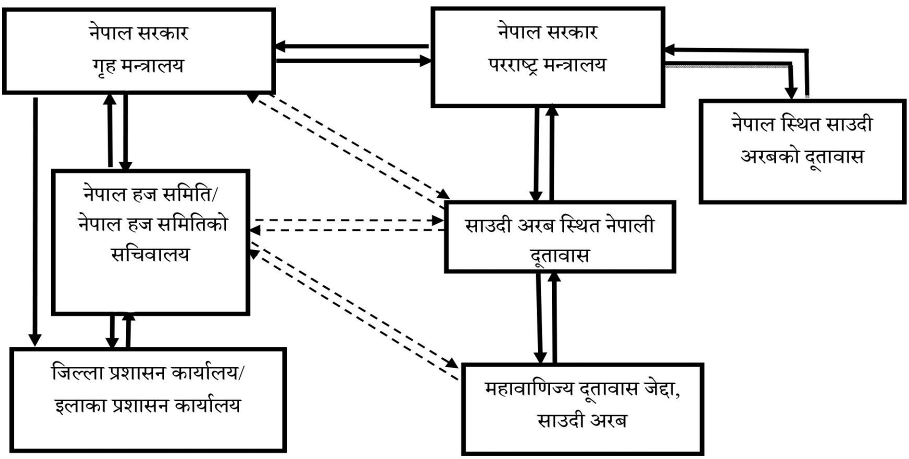

यस संकेतले दुई संगठन बिच अनौपचारिक रूपमा समन्वय र सहजीकरण हुने अवस्था बुझाउनेछ।

यस संकेतले दुई संगठन बिच औपचारिक रूपमा निर्देशन, समन्वय र सहजीकरण हुने अवस्था बुझाउनेछ।

हजयात्रासम्बन्धी कार्यहरूको कार्यमूलक कार्यप्रवाह (Functional Work flow) हजयात्रा व्यवस्थापनका विभिन्न चरणका महत्त्वपूर्ण कार्यहरुको कार्यमूलक कार्यप्रवाह निम्नानुसार हुनेछ;

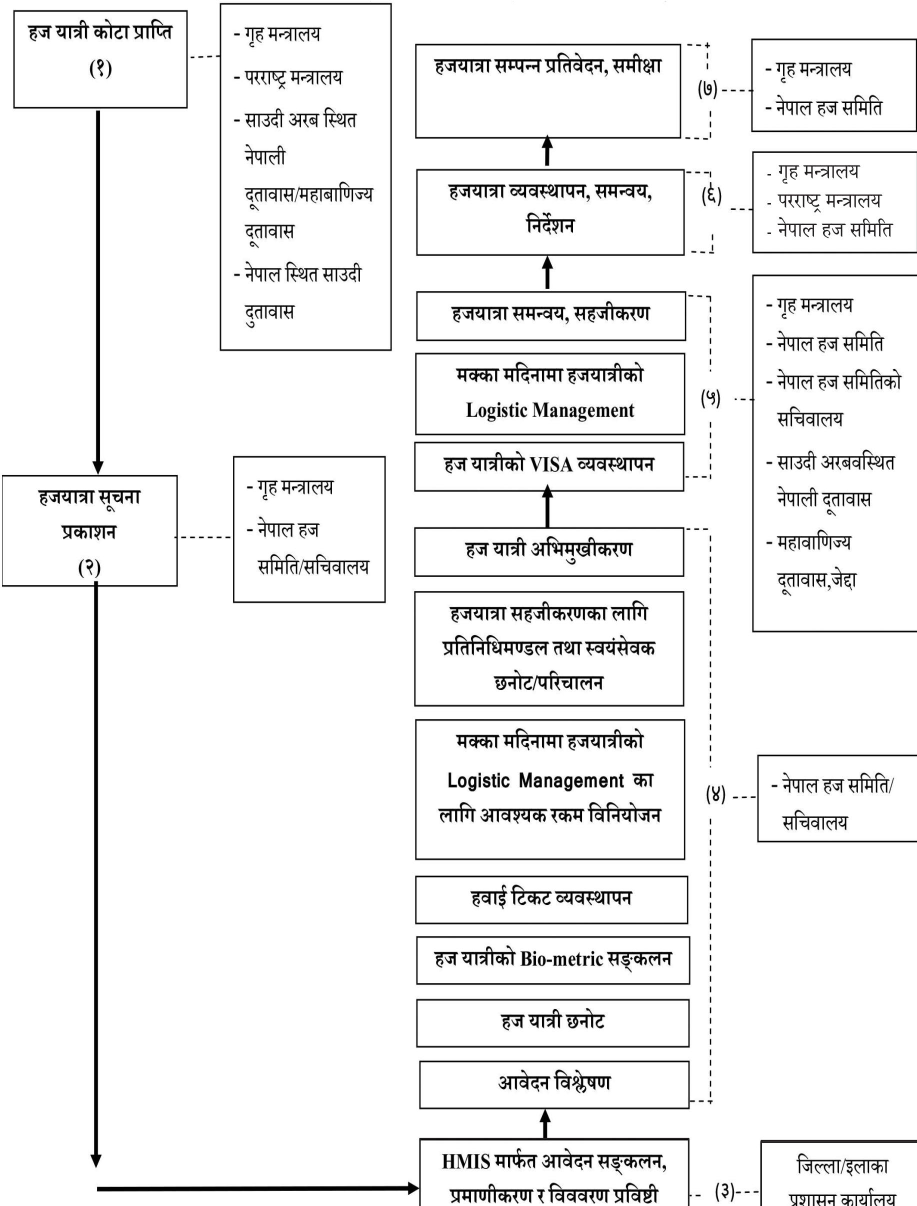

हज व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निकाय /पदाधिकारी र मुख्य मुख्य भूमिका

गृह मन्त्रालय

- हजयात्रुहरूको कोटा तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा साउदी अरब सरकारसँग सम्झौता गर्ने ।
- हज सम्बन्धी नीतिगत/कार्यविधिगत विषयहरूमा नेपाल सरकार परराष्ट्र मन्त्रालय लगायत अन्य सम्बद्ध निकायहरूमा समन्वय गर्ने ।
- सचिवालयको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने ।
- हजयात्रा सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन समिति / सचिवालय तथा जिल्ला प्रशासन कार्यालय/इलाका प्रशासन कार्यालयहरूलाई निर्देशन दिने ।
- समिति तथा सचिवालयबाट सम्पादन हुने गतिविधिहरू तथा हज समिति सम्बद्ध पदाधिकारीहरूले तोकिएको आचारसंहिता पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी निर्देशन दिने ।

परराष्ट्र मन्त्रालय

- हजयात्रुहरूको कोटा निर्धारण, भिसा सहजीकरण, मक्का मदिनामा हजयात्रुहरूको व्यवस्थापन सम्बन्धमा दूतावास/महावाणिज्य दूतावास तथा नेपालस्थित साउदी अरब दूतावाससँग समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धमा मन्त्रालय तथा समिति समक्ष आवश्यक समन्वय, सहजीकरण गर्ने ।

साउदीस्थित नेपाली दूतावास

- हजयात्रा सम्बन्धी नितिगत विषय तथा कोटा प्राप्ति सम्बन्धित विषयहरूमा साउदी अरबको रियादस्थित हज सम्बद्ध निकाय तथा पदाधिकारीहरू (Counterparts) सँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
- हजयात्रा व्यवस्थित बनाउने सम्बन्धमा महावाणिज्य दूतावासलाई आवश्यक निर्देशन तथा सहजीकरण गर्ने साथै हज व्यवस्थापन कार्यको अनुगमन गर्ने ।

महावाणिज्य दूतावास, जेद्दा, साउदी अरब

- हजयात्रुहरूको भिसा व्यवस्थापनमा साउदी अरबको जेद्दास्थित हज सम्बद्ध निकाय तथा पदाधिकारीहरू (Counterparts) सँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
- मक्का मदिनामा हजयात्रुहरूको आवास तथा खाना,परिवहन लगायत कार्यहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।

- हजयात्रुहरूको पथप्रदर्शक तथा धार्मिक कार्यमा सहयोगका लागि स्वयंसेवक छनोट तथा परिचालन गर्ने ।
- हजस्थल तथा समग्र हजयात्रा सम्बन्धी व्यवस्थापकीय कार्यको अनुगमन गर्ने ।
- हजयात्राको क्रममा मृत्यु हुने हजयात्रुहरूको शव व्यवस्थापन सम्बन्धमा सहजीकरण गर्ने ।
- हजयात्रा अवधिभर हज प्रतिनिधिमण्डल तथा हजयात्रुहरूको सहज सम्पर्कका लागि हटलाइन सेवा (Hotline) सञ्चालन गर्ने ।
- हजयात्रा पश्चात् सो क्रममा भएका राम्रा अभ्यास तथा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू समावेश गरी दूतावासको समेत पृष्ठपोषण लिई एकीकृत प्रतिवेदन तयार गरी परराष्ट्र मन्त्रालय मार्फत सचिवालयमा पठाउने ।
- हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धी गतिविधिहरू चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी र पारदर्शीरूपमा सञ्चालन गर्ने ।

जिल्ला प्रशासन कार्यालय/इलाका प्रशासन कार्यालय

- हजयात्रा सम्बन्धी सूचनालाई मुस्लिम समुदायसँग सम्बन्धित सङ्घसंस्था तथा प्रतिनिधिहरूलाई समेत संलग्न गराई सूचनाको प्रचारप्रसार गर्ने, गराउने ।
- हजयात्राका लागि आवेदन दिने व्यक्तिहरूको आवेदन फारम सङ्कलन गर्ने, प्रमाणीकरण गर्ने तथा हज व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Haj Management Information System) मा प्रविष्टि गर्ने ।
- मुस्लिम समुदाय बाहेक अन्य अन्य समुदायका इस्लाम धर्म मान्ने व्यक्तिहरूको हकमा बेहोरा प्रमाणित गर्ने ।
- हजयात्राका लागि छनोट भएका व्यक्तिहरूको भिसा प्रक्रियाका लागि आवश्यक Biometric नमुना सङ्कलन गर्ने कार्यमा सचिवालयबाट खटिएका कर्मचारीहरूलाई सहयोग तथा समन्वय गर्ने ।
- हजयात्राका लागि छनोट भएका व्यक्तिहरूलाई COVID–19 वा यस्तै महामारीको रूपमा देखा पर्ने वा परेका विविध महामारी विरुद्ध यात्रा अगावै खोप लगाउने सम्बन्धमा जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, सरकारी अस्पताल तथा अन्य निजी अस्पतालहरूमा समेत समन्वय गर्ने ।
- हजयात्रुको रूपमा छनोट हुन नसकेका वा छनोट भएपनि विविध कारणले यात्रा नगरेका आवेदकहरूको शुल्क रकम फिर्ता गर्ने सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने ।

हज प्रतिनिधिमण्डल

नेपाल हज समिति कार्यविधि २०७२ अनुसार हजयात्रुहरूको सहजीकरणका लागि हज समितिका पदाधिकारीहरूलाई प्रतिनिधिमण्डलको रूपमा साउदी अरबको मक्का मदिनामा पठाइन्छ। हजयात्रुहरूको मक्का मदिना बसाईका क्रममा सम्पूर्ण व्यवस्थापकीय कार्यमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने कार्यजिम्मेवारी हज प्रतिनिधिमण्डलको रहन्छ। हज प्रतिनिधिमण्डलका मुख्य कार्यजिम्मेवारी निम्नानुसार रहेका छन;

- हजयात्रीहरूलाई मक्का मदिनासम्म र पुन स्वदेश फिर्ता हुने अवधिसम्म सहजीकरण, रेखदेख, आवास, खानपान, स्वास्थ्य लगायतका विषयमा विशेष ख्याल गर्ने।
- हवाई यात्राका क्रममा अध्यागमन तथा नागरिक उड्ययनको प्रचलित नियमानुसार यात्रु तथा सामग्री चेकजाँच, लगेज क्लियरेन्स लगायतका कार्यहरूमा यात्रुहरूलाई सहयोग गर्ने तथा आवश्यकतानुसार अध्यागमन एवम् उड्ययन पदाधिकारीहरूसँग समन्वय गर्ने।
- यात्रा अवधिभर साउदी अरब सरकारले तोकेको नियम पूर्णरूपमा पालना गर्ने, होटल वा डेरामा रहँदा तोकिएको अनुशासन पूर्ण रूपमा पालना गर्ने साथै संरचनाहरूको उपयोग गर्ने सम्बन्धमा हजयात्रीहरूलाई सुसूचित गराउने।
- हजयात्रीहरूको रेखदेख गर्न तथा धार्मिक कुराहरूमा हजयात्रीहरूको पथ प्रदर्शन गर्नको लागि छनोट भएका स्वयम्सेवकहरूलाई हजयात्रीको अपेक्षा अनुसार धार्मिक जिज्ञासा पूरा हुने गरी जानकारी उपलब्ध गराउने साथै धार्मिक क्षेत्र लगायतका कार्यमा पूर्ण सहयोग गर्न परिचालन गर्ने।
- हज प्रतिनिधिमण्डल, चिकित्सक टोली तथा स्वयम् सेवकहरूको सम्पर्क स्थान र सम्पर्क नम्बर सबै हजयात्रुहरूलाई सुसूचित गराई कुनै समस्या भएमा तत्काल समाधान हुने वातावरण सिर्जना गर्ने।
- हजयात्रुहरूको लागि आवास, खाना, परिवहन लगायतका व्यवस्थापकीय कार्यहरू गर्दा कुनै मोलाहिजा नगर्ने, त्यस्ता कार्यहरू सम्पादन गर्दा कुनै लोभ लालच नगर्ने, व्यक्तिगत लाभको रूपमा उपयोग नगर्ने साथै सम्पूर्ण कार्यहरू पूर्ण पारदर्शी बनाउन सहयोग गर्ने।
- हजयात्रुहरूबाट कुनै पनि अनैतिक, गैरकानुनी कार्य हुन नदिन सदैव चनाखो रहनुपर्नेछ। कुनैपनि अपरिचित व्यक्तिहरूले दिएको खानेकुरा नखाने तथा आफूले समेत नदिने साथै वस्तु/सामग्रीहरू नलिने तथा नदिने कार्यका लागि निरन्तररूपमा हजयात्रीहरूलाई सचेत गराउने।

- हजयात्रा व्यवस्थापनका क्रममा कुनै समस्या भएमा तत्काल नेपाल हज समितिका अध्यक्ष तथा महावाणिज्य दूतावासका सम्पर्क अधिकृतसँग सम्पर्कमा रही आवश्यक सल्लाह र निर्देशन अनुसार गर्ने ।
- चिकित्सक टोलीलाई पूर्णरूपमा हजयात्रीहरूको स्वास्थ्य परीक्षणमा केन्द्रित गराउनुपर्नेछ । विशेष स्वास्थ्य समस्या भएमा साउदी अरब स्थित हज व्यवस्थापन सम्बद्ध आयोजक तथा महावाणिज्य दूतावासका सम्पर्क अधिकृतसँग तत्काल सम्पर्क गरी सल्लाह र निर्देशन अनुसार गर्ने ।
- हजयात्राका क्रममा कुनै यात्रु (हजयात्री तथा प्रतिनिधिमण्डल)को मृत्यु भएमा महावाणिज्य दूतावासका सम्पर्क अधिकृतसँग सम्पर्क गरी प्राप्तप निर्देशन तथा मृतकका परिवारसँग सम्पर्क गरी प्राप्त सल्लाह र सुझाव अनुसार गर्ने ।
- यात्रा अवधिभर धार्मिक मनले स्वयम्सेवी भावना सहित सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्नुपर्नेछ ।

चिकित्सक

हजयात्रुहरूको मक्का मदिनाका बसाईका क्रममा सामान्य स्वास्थ्य परीक्षण तथा जटिल स्वास्थ्य अवस्थामा सम्बद्ध निकाय तथा पदाधिकारीहरूसँग समन्वय र सहजीकरण गर्ने कार्य जिम्मेवारी चिकित्सक टोलीको रहन्छ । चिकित्सक टोलीको मुख्य कार्य जिम्मेवारी निम्नानुसार रहन्छन् ;

- हजयात्राका लागि छनोट भई साउदी अरब जानका लागि आउने सबै हजयात्रीहरूको सामान्य स्वास्थ्य परीक्षण गर्नुपर्नेछ । COVID–19 वा यस्तै महामारीको रूपमा देखा पर्ने वा परेका विविध प्रकोप विरुद्ध खोप लगाए नलगाएको एकिन गरी नलगाएको भए तत्काल हज समितिका पदाधिकारीहरूसँग समन्वय गरी खोप लगाउने व्यवस्था मिलाउन सहयोग गर्ने ।
- मक्का मदिनामा हजयात्रुहरूलाई कुनै स्वास्थ्य समस्या भएमा आफूहरूलाई जानकारी गराउन सबै यात्रुहरूलाई निरन्तर सुसूचित गर्ने ।
- हजयात्रा अवधिभर यात्रुहरूको स्वास्थ्य अवस्थाको नियमित परीक्षण गर्नुपर्नेछ । विशेष परीक्षण तथा उपचार गर्नुपर्ने भएमा तत्काल हज प्रतिनिधिमण्डललाई जानकारी गराई उपचार कार्यमा सक्रिय रहने ।
- प्राथमिक स्वास्थ्य उपचारका लागि चाहिने औषधि तथा अन्य सामग्रीहरू तयारी अवस्थामा राख्ने ।

- हजयात्रुहरूले स्वस्थ खानेकुराहरू तथा शुद्ध खानेपानी प्रयोग गर्ने, सरसफाइमा विशेष ध्यान दिन सुसूचित गर्ने साथै COVID–19 तथा यस्तै अन्य महामारीबाट सुरक्षित रहन गर्नु पर्ने सावधानीका बारेमा समेत सचेत गराउने ।

स्वयम्सेवक

- साउदी अरबमा परिचालन हुने स्वयम्सेवकको हकमा हजयात्रुहरूको लागि मक्का मदिनामा बाटोघाटो र स्थानीय बस्तु स्थिति, परिवेशका बारेमा जानकारी गराउने, हजत्राया सम्बन्धी इतिहास तथा धार्मिक कुराहरू जानकारी गराउने ।
- नेपालमा परिचालन हुने स्वयम्सेवकको हकमा साउदी अरब उडान समय तालिका अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलसम्म पुर्याउने, यात्रा अवधिमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू खरिद गर्न सहयोग गर्ने तथा विदेशी मुद्रा सटहीमा सहजीकरण लगायत हजयात्रुहरूको आवश्यकतानुसार सहजीकरण गर्ने ।

हजयात्रु छनोटका आधार

हजयात्रु छनोट गर्दा निम्न आधार अवलम्बन गरिनेछ;

- जिल्लागतरूपमा मुस्लिमहरूको जनसंख्या तथा हजयात्राका लागि आवेदन दिनेहरूको संख्याको अनुपात ।
- इस्लाम धर्म,परम्परा अनुसार हज गर्न सक्षम मुस्लिम नागरिकले जीवनमा एक पटक हज गर्नुपर्ने मान्यता रहेअनुसार सबैलाई समानुपातिक अवसर दिनुपर्ने हुँदा विगतमा एक पटक हजयात्रा गरिसकेको व्यक्तिलाई विशेष कारण बाहेक पुनः हजयात्राका लागि छनोट गरिने छैन ।
- आवेदकहरुमध्ये उमेरका आधारमा जेष्ठ नागरिकहरु
- विगतमा हज गर्नका लागि आवेदन दिएका तर छनोटमा नपरेका वा छनोट भएपनि विविध कारणले जान नपाएका व्यक्तिहरूले आवेदनसाथ जम्मा गरेको रकम फिर्ता नलिएको अवस्थामा यस वर्ष हजयात्रा गर्न इच्छुक भई पुन आवेदन/निवेदन दिएमा त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- मानसिक र शारीरिक अवस्था ठिक भएको(स्वः घोषणा गरिनुपर्ने) ।
- नेपाली नागरिकताको प्रमाण पत्र/नाबालाक परिचय पत्र/राहदानी प्राप्त गरेको ।
- महिला आवेदकको हकमा निजको साथमा मुस्लिम परम्परा अनुसार मेहरम भई जाने निजका पति, बुवा, दाजु, भाइ, छोरा वा छोरीज्वाँइ मध्ये कुनै एक व्यक्तिको नाता खुल्ने कागजात, नेपाली नागरिकताको प्रमाण प्राप्त र राहदानी भएको ।
- ७० वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर भएका व्यक्तिको हकमा निजको साथमा सहयोगी जानुपर्ने भएमा मानसिक र शारीरिक अवस्था ठिक भएको नेपाली नागरिकताको प्रमाण प्राप्तद सहयोगी व्यक्तिको राहदानी भएको ।
- कुनै आवेदकका सम्बन्धमा नेपालको कुनै अदालतमा गम्भीर फौजदारी अभियोगमा मुद्दा विचाराधीन रहेको पूर्व जानकारी भएमा त्यस्ता व्यक्तिलाई हजयात्राका लागि छनोट गरिनेछैन (स्वः घोषणा गरिनुपर्ने) ।

हज शुल्क व्यवस्थापन

हजयात्राका लागि आवश्यक शुल्क हजयात्रुहरू स्वयम्‌ले नै व्यहोर्नुपर्दछ। हजयात्रुहरूले व्यहोर्नुपर्ने शुल्क रकम नेपाल हज समितिको बैंक खातामा जम्मा गर्नुपर्दछ। उक्त कार्यका लागि सरकारबाट कुनैपनि सहायता उपलब्ध हुँदैन। केवल व्यवस्थापकीय कार्यका लागि मात्र सरकारले आवश्यक कार्यहरू गर्ने गर्दछ। हजयात्रुहरूले निम्न शीर्षकमा लाग्ने रकम स्वयम्‌ले व्यहोर्नु पर्दछ।

१. हवाई टिकट

२. साउदी अरबमा लाग्ने आवास खर्च र खाना खर्च

३. परिवहन खर्च

४. मोअल्लिम दस्तुर

५. दुर्घटना विमा शुल्क

६. साउदी अरब सरकारले तोकेअनुसारका अन्य शुल्कहरू

हजयात्रुहरूका लागि उपरोक्त अनुसार शीर्षकहरूमा लाग्ने खर्च रकम एकिन गरिसकेपछि नेपाल हज समितिले आवश्यक शुल्क रकम हजयात्रुहरूबाट संकलन गर्ने निर्णय गर्दछ। सन २०१९ को हजयात्राका लागि प्रति हजयात्रु रु. २,३०,०००।(दुई लाख तीस हजार मात्र) लागत एकिन भएको थियो। यो रकम प्रचलित बजार मूल्य अनुसार एकिन गरिने भएकोले प्रत्येक वर्षका लागि फरक फरक हुनसक्दछ।

हजयात्राका क्रममा हुने मुख्य मुख्य खर्च व्यवस्थापन

हजयात्रुहरूले आफ्नो लागि आवश्यक पर्ने मक्का मदिनासम्म जानआउन हवाई टिकट, मक्का मदिनामा रहँदाको खाना आवास तथा परिवहन लगायतका खर्चहरू स्वयंले व्यहोर्नु पर्दछ। हजयात्राको लागि प्रशासकीय तथा अन्य व्यवस्थापकीय खर्चहरू नेपाल हज समितिको सचिवालयबाट व्यहोर्ने गरेको छ। हजयात्रा व्यवस्थापनका लागि दुई वटा बैंक खाता रहेका छन्। नेपाल हज समितिको नाममा रहेको बैक खातामा हजयात्रुहरूबाट संकलन हुने रकम जम्मा गरिन्छ। त्यस्तैगरी हजयात्राको व्यवस्थापकीय कार्यहरूको लागि आवश्यक रकम नेपाल हज समितिको सचिवालयको नाममा रहेको बैंक खातामा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबाट प्राप्तई हुने गर्दछ। प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि तोकिएको बजेट सीमा भित्र रही नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबाट वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत भए अनुसार नेपाल हज

समितिको सचिवालयले हज व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरू सम्पादन गर्दछ। हजयात्रुहरूको हवाई टिकट खरिद बाहेक हजयात्रुको लागि मक्का मदिनामा हुने खाना आवास लगायत अन्य शीर्षकका रकमहरू साउदी अरबस्थित नेपाली महावाणिज्य दूतावास जेद्दाबाट नियमअनुसार खर्च गरिनेछ। हजयात्रुहरूबाट संकलन भएको रकम कुनै कारणबस खर्च हुन बाँकी भएमा दामासाहीले हजयात्रुहरूलाई फिर्ता गरिनेछ। हज व्यवस्थापनको लागि नेपाल हज समितिबाट हुने खर्चका मुख्य शीर्षकहरू निम्नानुसार रहन्छन् ;

क. नेपाल हज समितिका पदाधिकारीहरूको लागि सुविधाः समितिका अध्यक्षको लागि घरभाडा र विविध खर्च गृह मन्त्रालयबाट तोकेअनुसार निश्चित सुविधा मासिक रूपमा उपलब्ध गराइन्छ। साथै अन्य सदस्यहरूको लागि मासिक सुविधा हुने छैन। केवल वैठक सञ्चालनको समयमा नियमानुसार भत्ता तथा दैनिक भ्रमण भत्ता मात्र उपलव्ध गराइन्छ।

ख. हज प्रतिनिधिमण्डल परिचालन खर्च : नेपाल हज समिति कार्यविधि २०७२ अनुसार नेपाल हज समितिका पदाधिकारीहरूलाई हज प्रतिनिधिमण्डलको रूपमा साउदी अरबको मक्का मदिनामा पठाइन्छ। सो कार्यका लागि आवश्यक दैनिक भ्रमण भत्ता, आवास भत्ता, यातायात खर्च नेपाल हज समितिको सचिवालयले व्यहोर्दछ।

ग. चिकित्सक टोली परिचालन खर्च : हजयात्रुहरूको मक्का मदिना बसाई अवधिभर (करिव ४५ दिन) सामान्य स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने, प्राथमिक उपचार सामाग्रीहरू उपयोग गर्ने तथा कुनै जटिल स्वास्थ्य समस्या भएमा तत्काल हज आयोजक पदाधिकारीहरूसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य उपचारमा समन्वय गर्ने कार्यका लागि २ जना मेडिकल अधिकृत र अन्य सहयोगी गरी ४ जना स्वास्थ्यकर्मीको टोली परिचालन गर्ने गरिन्छ। यसका लागि आवश्यक दैनिक भ्रमण भत्ता, आवास भत्ता, यातायात खर्च तथा प्राथमिक स्वास्थ्य सामाग्रीहरूको दायित्व नेपाल हज समितिको सचिवालयले व्यहोर्दछ।

घ. स्वम्सेवक परिचालन खर्चः हजयात्रा सम्बन्धी धार्मिक कुराहरूमा हजयात्रुहरूको पथ प्रदर्शन गर्नका लागि मक्का मदिनामा बाटोघाटो र वस्तुस्थितिका बारेमा जानकारी गराउन घटीमा एक सय हजयात्रु बराबर एक जना हुने गरी नेपाली नागरिकहरूमध्येबाट स्वयंसेवक छनोट तथा परिचालन गरिनेछ। स्वयम्सेवकका लागि आवश्यक पर्ने निर्वाह खर्च नेपाल हज समितिको सचिवालयले व्यहोर्दछ।

ङ. हजयात्रु अभिमुखीकरण : मक्का मदिनामा हुने हजयात्रा लाई व्यवस्थित बनाउन पालना गर्नुपर्ने साउदी अरब सरकारले तोकेका नियमहरूको जानकारी गराउने, अध्यागमन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी पालना गर्नुपर्ने, हवाई जहाजमा रहँदा पालना गर्नुपर्ने, धार्मिक कार्यहरू गर्दा पालना गर्नुपर्ने तथा आवास एवम् होटल क्षेत्रमा रहँदा पालना गर्नुपर्ने नियमहरूका बारेमा हजयात्रुहरूलाई अभिमुखीकरण गरिन्छ। उक्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्दाको आर्थिक दायित्व नेपाल हज समितिको सचिवालयबाट व्यवस्थापन गरिन्छ।

च. हजयात्रुहरूको भिसा व्यवस्थापनः हजयात्रुहरूको भिसा प्राप्तिका लागि आवश्यक पर्ने Biometric स्कलन गर्ने, भिसा प्राीप्तिका लागि आवश्यक कागजात तथा प्रक्रियाहरू पूरा गर्ने कार्य नेपाल हज समितिको सचिवालयले सम्पादन गर्दछ। सो कार्यका लागि सदस्य सचिव सहितको टोली साउदी अरब भ्रमण गर्दा लाग्ने नियमानुसार खर्च समेत नेपाल हज समितिको सचिवालयले व्यहोर्ने गर्दछ।

छ. अन्यः हजयात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धमा अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने, Documentary निर्माण गर्ने, विभिन्न जानकारीमूलक पुस्तिकाहरू प्रकाशन गर्ने, हजयात्रुहरूबाट सन्तुष्टि सर्वेक्षण गर्ने, हजयात्रुहरूको लागि विमा गर्ने लगायतका कार्यहरू नेपाल हज समितिको सचिवालयले सम्पादन गर्दछ। यस कार्यका लागि आवश्यक रकम नेपाल हज समितिको सचिवालयले व्यवस्थापन गर्दछ।

Hajj Management;

Context of Nepal

Government of Nepal

Ministry of Home Affairs

Secretariat of Nepal Hajj Committee

Singhadurbar, Kathmandu

Contents

Introduction	1
Nepal Hajj Committee and Its Responsibility	3
Secretariat of Nepal Hajj Committee and its Responsibility	5
Hajj Management	7
Hajj Authorities and their Responsibilities	10
Selection criteria of Hajj Pilgrims	17
Hajj Fund Management	16

Introduction

Hajj

Hajj is one of the five pillars of Islam. The five pillars are: *Iman (faith), Namaz (prayer), Roza (fasting), Zakat (donation)* and Hajj. The meaning of the word Hajj is *"to intent for a pilgrimage*". The three functions: *Iman, Namaz* and *Roza* are obligatory conditions for all Islamic followers whereas *Zakat* once a year and Hajj once in life are obligatory only for economically prosperous one. Hajj is taken as the biggest religious gathering of the world. The twelfth month of Hijari Sambat, a separate calendar of Islamic followers like A.D, B.C and Nepal Sambat is Dhu Al Hijjah. The Islamic followers all over the world visit Mecca of Saudi Arabia for Hajj this month. Mecca and Medina are historical and sacred cities. Mecca is known as the place where Hazrat Mohammad Sallallahu Alaihi Wasallam was born and Medina is known as his cemetery place (Kabrastan). Hajj is of three types; *Ifraad, Qiran* and *Tamattu*. Among them Nepalese Islamic followers perform *Tamattu*.

Hajj period

As per the tradition and norms of Islam and Hajj, it is made for five days of twelveth month, 'Dhu Al Hijja' of Hijari Sambat (i.e. 8th to 12th day of the month). However, the Hajj pilgrimage from Nepal covers 45 days even including the travel of Medina. This Hajj is generally made once in life. That's why the pilgrims from Nepal want to take quite a long time to visit all the religious places of Mecca and Medina.

In general, Hajj pilgrimage management starts from the month of November and ends in September in Nepal. Hajj pilgrimage performs in accordance with allocated quota and process defined by agreement between Ministry of Hajj and Umrah of KSA and Ministry of Home Affairs of Nepal,

Umrah Travel Management

Umrah is a religious act performed in the holy shrine of Mecca in Saudi Arabia at any time in your favor. The task of regulating the Umrah Travel from Nepal is also within the purview of the Nepal Hajj Committee. As an international practice, the management of Umrah Travel in Nepal has been done by the private sector. In order to make Umrah Travel systematic and effective in the coming days, concerned travel agencies and companies should be listed in the Nepal Hajj Committee. They should fully implement the directives issued by the Nepal Hajj Committee and be accountable to the Secretariat of Nepal Haj Committee.

Hajj Practices in Nepal

In the context of Nepal, the record shows that there was the trend of formulating authentic Hajj Committee and making Hajj pilgrimage by ship along Mumbai of India in the leadership of committee members from 1964 A.D.. The Central Hajj Committee Procedure, 2066, was formulated to make Hajj pilgrimage systematic. Before this, there was no separate work procedure regarding formation and management of Hajj Committee. There was just a trend of formulating committee and providing responsibility only during the Hajj period. In present, the conduction and management of Nepal Hajj Committee is made as per Nepal Hajj Committee Procedure, 2016 A.D. Regarding Hajj from Nepal, all the work including selection, travel management of Hajj pilgrimage is done by Nepal Hajj Committee.

The quota for Hajj is determined on the basis of the population proportion of Islam in the country. According to KSA rules, a quota of 0.1 percent of the population of a Muslim is usually set for that country. There is an annual agreement between the Ministry of Hajj and Umrah of the KSA and the Ministry of Home Affairs of the Government of Nepal regarding the acquisition and operation of quotas. In the year 2019, it is seen that 1500 pilgrims have got the opportunity to perform Hajj.

Nepal Hajj Committee and Its Responsibility

Formation of Nepal Hajj Committee

Nepal Hajj Committee is a structure under the Ministry of Home Affairs. There is provision of nominating 26 members along with Chairperson including experts of Hajj, Islam and representative of organization related to Islam. Official as under-secretary level from each of the Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Finance, Ministry of Law, Justice and Parliamentary Affairs and Ministry of Culture, Tourism and Civil Aviation represent as Member and an Under-Secretary from Ministry of Home Affairs is assigned as Member-Secretary. The committee deserves tenure of two years as per Nepal Hajj Committee Procedure, 2072.

Responsibility of Nepal Hajj Committee:

The function, duties and power of Nepal Hajj Committee as per Nepal Hajj Committee Procedure, 2072 are as follows:

a. To collect information related to Hajj and Umrah pilgrimage, formulate necessary policies and work plans and implement them.

b. To determine the quota of Hajj and Umrah pilgrims and perform necessary tasks and let to do the tasks to complete the agreement to be done with the Government of Saudi Arabia related to Management of pilgrims every year.

c. To notify for Hajj and Umrah pilgrimage, determine actual expenditure for Hajj pilgrimage and collect applications and required amount for pilgrimage through District Administration Offices by publicizing on a national level.

d. To select Hajj pilgrims on the basis of granted quota.

e. To cooperate and coordinate to manage Visas for Hajj and Umrah pilgrims and accommodation in Mecca of Saudi Arabia.

f. To prepare the annual budget and programs of the committee and submit to the Ministry for approval.

g. To include a medical team for Hajj and Umrah pilgrims.

h. To send a Hajj representative team for caring and management of Hajj and Umrah pilgrims.

i. To conduct necessary orientation, workshop, training and so on to facilitate Hajj or Umrah pilgrimage for pilgrims and publish bulletin, pamphlet, brochure and so on.

j. To coordinate for resource management constructing Hajj and Umrah house and further proceedings.

k. To formulate Code of Conduct for Hajj and Umrah pilgrims, Committee members and Hajj representative team and implement it.

l. To perform other necessary functions for proper management of Hajj and Umrah pilgrimage.

Secretariat of Nepal Hajj Committee and its Responsibility.

Structure Secretariat of Nepal Hajj Committee

The committee has its Secretariat with the main responsibility of implementing the decision of Nepal Hajj Committee and mobilizing the fund of the committee. The Under-Secretary (Member- Secretary of the Committee) of Ministry of Home Affair (Gazetted Officer II) of Nepal Administration Service, Administration Group) takes the administrative leadership of the secretariat. The Secretariat has other civil personnel of Government including one section Officer, one Accountant, one Non-Gaz. Officer I, one Computer Operator, two drivers and two office assistants. The ministry can provide additional civil personnel for management of Hajj as per need.

The Responsibility of Secretariat Nepal Hajj Committee

a. To conduct a meeting of Nepal Hajj Committee and implement decisions of the committee effectively.

b. To coordinate with related sector for management of Hajj

c. To implement the annual programs and allocated budget of the Secretariat Nepal Hajj Committee.

d. To facilitate in management of Visas for Hajj pilgrims and coordinate overall management functions to be held in Mecca.

e. To develop the secretariat as an Information Centre related to Hajj.

f. To orient District Administration Offices/Area Administration Offices and Hajj pilgrims on the issue related to Hajj management.

g. To take the report from the Hajj representative team on time and submit to Nepal Hajj Committee and submit the integrated report after the decision of Nepal Hajj Committee including progress of Hajj management, expenditure statement, problems and challenges faced during management process and recommendations of improvement.

h. To mobilize the fund of Nepal Hajj Committee, perform auditing of the fund as per rules and entirely implement the recommendations identified by the auditing report.

i. To refund the pilgrimage fees to applicants who are not selected as Hajj pilgrimage as per recommendation of the District Administration Office Area/ Administration office.

j. To maintain the records of all activities of the Secretariat.

k. To conduct activities related to Hajj management in an appropriate, effective and transparent way.

Hajj Management

(Responsibilities of Concerned Agencies/Officials, Selection of Pilgrimage and Process of Fee Determination)

Hajj Management Information System Development and Operation

The Hajj Management Information System (HMIS) has been developed to facilitate the collection, analysis and selection of applications for Hajj. HMIS also offers applicants to submit their application through web based service. Arrangements have been made for the necessary information to be disseminated through the mobile SMS to the persons who have applied for Hajj and have been selected through the said system. This will create a situation for the concerned applicants to receive the information of the Hajj management process in time.

As the system will be operated by the District Administration Offices and Area Administration Offices of the predominantly Muslim districts, capacity building has also been done for the staff of the concerned offices. This system will be started from the Hajj in 2022.

The Structural and Functional Workflow of Hajj Management to be accomplished by Nepal Hajj Committee.

The Structural Workflow of sectors/authorities involved in Hajj Management is as follows: ***The work performance is performed by giving high priority in coordination and collaboration with stakeholders/ related sectors.***

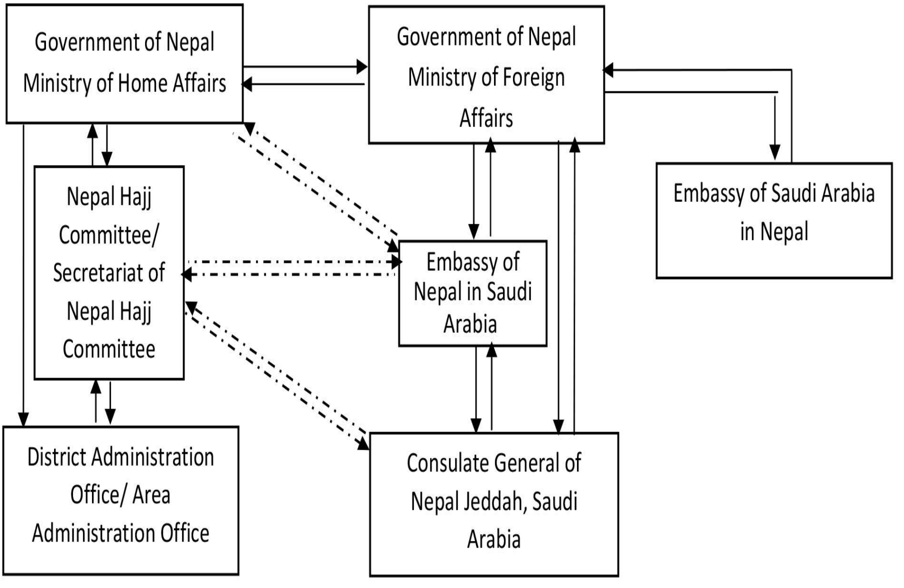

The symbol exhibits the situation of informal direction, coordination and facilitation between two organizations.

The symbol exhibits the situation of formal direction, coordination and facilitation between two organizations.

Functional Workflow of Hajj Related Activities: ***The functional workflow of important functions and stages are as follows:***

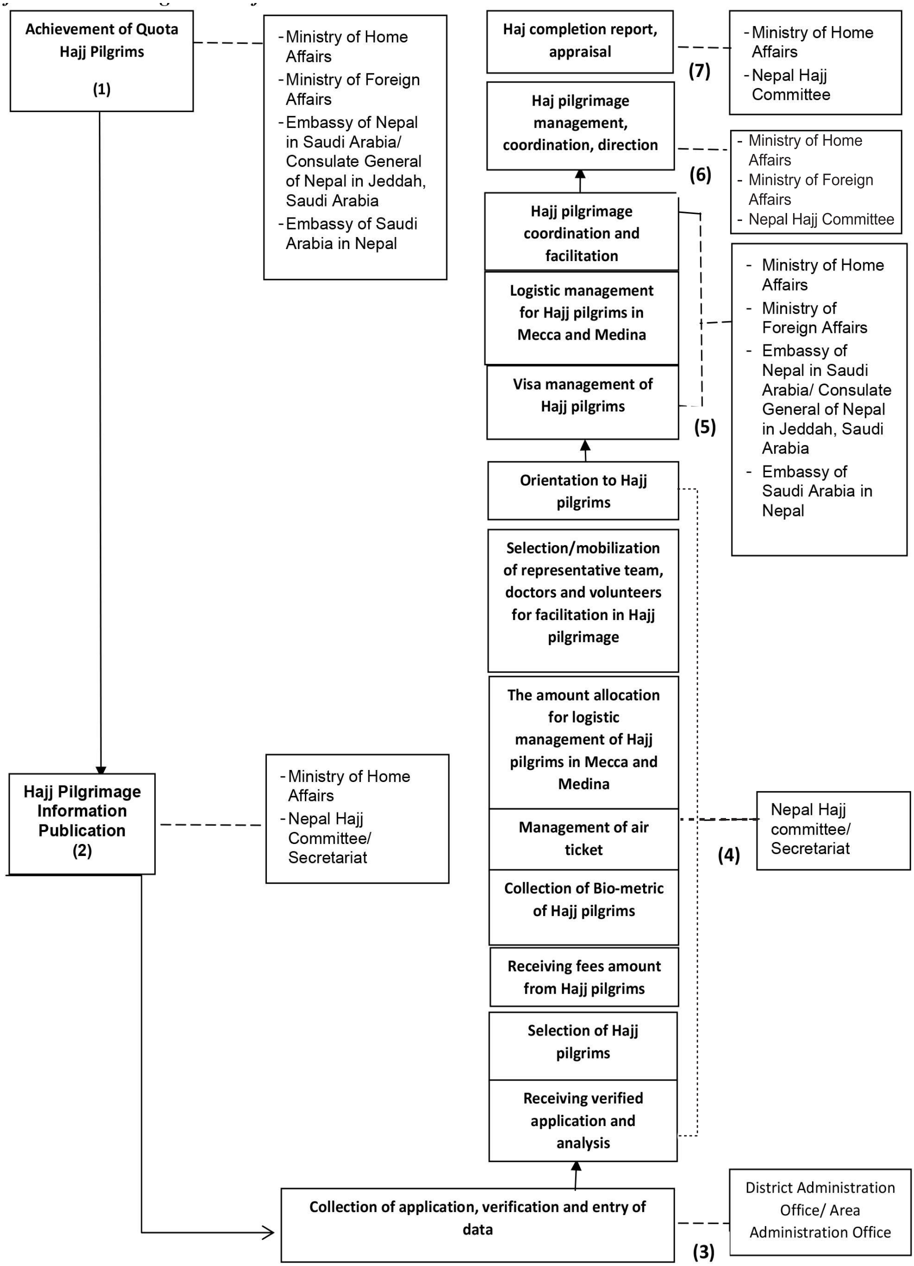

Hajj Authorities and their Responsibilities

A. Ministry of Home Affairs

- To perform an agreement with the Government of Saudi Arabia related to quota and management of Hajj pilgrims.
- To coordinate with the Ministry of Foreign Affairs and other related sectors/authorities in issues of policy/procedure related to Hajj.
- To approve the annual programs and budget of the Secretariat.
- To direct the Committee/Secretariat and District Administration Office/Area Administration Office to make Hajj related functions/activities efficient and effective.
- To monitor the activities to be accomplished by committee and secretariat and condition of following code of conduct by authorities/responsible person related to Hajj Committee.

B. Ministry of Foreign Affairs

- To coordinate with the Embassy of Nepal in Saudi Arabia/Consulate General and Embassy of Saudi Arabia in Nepal and facilitate on quote determination of Hajj pilgrims, Visa process and management of Hajji in Mecca Medina.
- To coordinate with the Ministry and the committee and facilitate Hajj pilgrimage Management.
- To coordinate with counterparts and Hajj related authorities of Saudi Arabia regarding policy and quota receiving and facilitate for it.
- To direct the Consulate General of Nepal in Saudi Arabia regarding proper management of Hajj pilgrimage, facilitate it and monitor the Hajj management activities.

C. Embassy of Nepal, Riyadh, Saudi Arabia

- To coordinate with Hajj related authorities and Counterparts of KSA for Hajj policy and quota.

- To direct and facilitate to Consulate General of Nepal, Jeddah for effective hajj management.

D. Consulate General of Nepal, Jeddah, Saudi Arabia:

- To coordinate with Hajj related authorities and Counterparts in Jeddah, Saudi Arabia for Visa management of Hajj pilgrims and facilitate it.
- To arrange logistics management and other needed tasks of Hajj pilgrims in Mecca-Medina.
- To select and mobilize volunteers to guide Hajj Pilgrims and cooperate in religious tasks.
- To monitor managerial tasks related to Hajj Spot and overall Hajj pilgrimage activities.
- To facilitate in corpse management of pilgrims died during Hajj pilgrimage
- To conduct hotline service for making contact among pilgrims and representative team easy during Hajj Pilgrimage.
- To submit the final expenditure statement of Hajj management to Nepal Hajj Committee in time.
- To prepare an integrated report and send it to the Secretariat through the Ministry of Foreign Affairs including the good exercise made during Hajj pilgrimage and the ways of further improvement together with feedback from the Embassy.

E. District Administration Office/ Area Administration Office

- To publicize and communicate the notice related to Hajj pilgrimage and promoting involvement of Muslim communities and organization in such tasks.
- To collect the applications for Hajj pilgrimage, verify them and make entries in the Hajj Management Information System (HMIS).

- To verify the documents and information of persons of other communities and religion except Muslim Community.

- To coordinate and cooperate with the personnel of the secretariat assigned to collect Biometric samples for the Visa process of the persons who are selected for Hajj.

- To coordinate with the District Health Office, government hospitals, and private hospitals and related health sectors for providing COVID-19 vaccine and vaccines related to other types of pandemic for selected pilgrims before travelling for Hajj.

- To recommend for returning the paid fees of the applicants who are not selected as Hajj pilgrim and even who remained unable to travel after selection due to multiple reasons.

F. Hajj Representative Team

According to Nepal Haj Committee Procedure, 2072, the Committee members are deployed to Mecca-Medina of Saudi Arabia as a representative team. Such a Hajj representative team works as representative of all pilgrims. The team coordinates and facilitates overall managerial tasks during the stay of Hajj pilgrims in Mecca and Medina. The main responsibilities of such team are as follows:

- To pay special attention to logistics facilitation and so on for pilgrims in the entire pilgrimage (from departure to arrival).

- To cooperate pilgrims on tasks like examination of pilgrims and their accessories/materials as per the rule of immigration and civil aviation during air flight, clearance of luggage and coordinate with immigration and civil aviation authorities as per need.

- To aware pilgrims on Do’s and Don’ts rules while staying in hotel and rented rooms and utilizing the structures and facilities.

- To provide all types of information related to religious matters to volunteers(selected to take pilgrims and guide them) and mobilize them to completely cooperate in all religious activities of pilgrims in religious areas.
- To create the environment of awaring all pilgrims about contact details of Hajj representatives, medical team and volunteers and solving problems (if created) immediately.
- To be righteous on overall management tasks.
- To be alert to control immoral and illegal activities from pilgrims and always be aware of pilgrims for not taking the food and goods and vice-versa.
- To keep in touch with Chairman of Nepal Hajj committee and Focal Officer of Consulate General, inform them if any problems arise during Hajj management and solve the problem (if arisen) according to advice and direction.
- To mobilize a medical team on health examination of Hajj pilgrims as per advice and direction of the organizer related to Hajj management in Saudi Arabia and Focal Officer of Consulate General if a special health problem arises.
- To perform as per direction of Focal Officer of Consulate General and advice/suggestions of his/her family if any pilgrim (Hajj pilgrim, and representative) dies during the Hajj period.
- To cooperate, coordinate and facilitate with righteous mind and spirit of volunteer service for effective Hajj management.

G. Medical Team

The responsibility of the medical team is to examine general health problems of Hajj pilgrims coordinating with related sectors and authorities while raising complex health situations. The main tasks/responsibilities of medical team are as follows:

- To examine general health of all Hajj pilgrims travelling to Saudi Arabia being selected for Haj pilgrimage, to find out whether the pilgrims have used all doses of vaccines of Covid-19 and other epidemic diseases or not and cooperate for management of vaccines coordinating with members of Hajj Committee for pilgrims who are not vaccinated.
- To inform all pilgrims keep in touch with them if they abide any health problems in the entire Hajj period.
- To examine the health condition of Hajj pilgrims regularly during Hajj period and even remain active for treatment if special health checkup and treatment is required after reporting to the Hajj representative team.
- To keep the necessary medicines and other health materials needed for first-aid treatment in a ready situation.
- To inform Hajj pilgrims for taking hygienic food and pure drinking water, paying special attention to sanitation and following safety precautions to remain safe from Covid-19 and other probable epidemic disease.

H. Volunteers

Volunteers to be mobilized in Saudi Arabia

- To inform Hajj pilgrims about the roads and situation of local places, environment, history of Holy places, religious information and so on in Mecca Medina.
- To coordinate with local officers/authority in the presence of a Hajj representative team regarding the problems of Hajj pilgrims.

Volunteers to be mobilized in Nepal

- To take pilgrims to International Airport according to the flight schedule to Saudi Arabia, help to buy necessary materials for pilgrimage and facilitate in exchanging foreign currency and other necessary tasks for Hajj pilgrims.

Selection criteria

Selection criteria of Hajj Pilgrims

The Hajj Management Information System (HMIS) has been promoted to make the selection of Hajj pilgrims systematic. The tasks like application, selection, analysis and notice are connected to such a management system.

The following criteria are applied for selection process:

1. Proportional distribution of Muslim population in district and number of applicant for Hajj pilgrimage.
2. In general, Hajj is expected to be done once in their lifetime, there won't be selection of Hajj again and again.
3. The priority is given to a person who even applied in previous year but could not get selected due to multiple reasons.
4. The person must have sound mental and physical health. They should submit self-declaration regarding health conditions.
5. The person should have Nepalese Citizenship/Birth Certificate or Child Identity Certificate/ Nepalese Passport- any document that identifies him/her as Nepalese citizen.
6. In the case of a female applicant, she should have the document that identifies/encloses the relationship with any one as per Islamic rules who is ready to travel as being Meharam and should have Nepalese Citizenship and Passport.
7. In the case of a senior citizen above 75 years, if he/she needs a helper, the helper should be physically and mentally healthy and should have Nepalese Passport.
8. If noted, any applicant who is under judicial investigation or against whom a case has been filed in Court in a serious criminal case remains ineligible for selection in Hajj pilgrimage.

Hajj Fund Management

The expenditure headings to be managed from the side of pilgrims

The necessary fees for Hajj pilgrimage should be expended by pilgrims themselves. Hajj pilgrims should deposit such fees in the bank account of Nepal Hajj Committee. Government doesn't provide any support for such tasks but performs necessary functions only for managerial tasks. Pilgrims should bear the followings themselves.

a. Air ticket

b. Accommodation and fooding cost needed in Saudi Arabia

c. Transportation fair

d. Moallim fees

e. Accident insurance premium

f. Fees as per the rule of Saudi Government

Nepal Hajj Committee makes a decision of collecting necessary fees from pilgrims after determining the expenditures in the above mentioned headings. Total cost of Rs.2, 30,000/(Two hundred thirty thousand) per Hajj pilgrim was determined for Hajj pilgrimage in 2019 A.D. The amount is determined as per current market value. That's why it may differ every year. As per this, each Hajj pilgrim should deposit the fees into the bank account of Nepal Hajj Committee. Nepal Hajj Committee purchases air tickets from the amount and rest of other headings is expended from the Consulate General of Nepal in Jeddah, Saudi Arabia according to prevailing laws. If the amount collected for Hajj pilgrimage remains saved due to any reason, will be returned to pilgrims.

The Hajj committee manages the cost of following titles for Hajj pilgrimage management:

The main expenses such as travel fare, accommodation incurred during the Hajj borne by the Hajj pilgrims themselves. Administrative and other managerial expenses for Hajj are borne by the Secretariat of Nepal Hajj Committee. There are two bank accounts for Hajj management. The fee collected from the pilgrims is deposited in the bank account in the name of Nepal Hajj Committee. Similarly, the amount required for the administrative work of Hajj is received from the Ministry of Home Affairs of the Government of Nepal in the account of the Secretariat of the Nepal Hajj Committee as the approved annual program and budget.

Apart from the purchase of air tickets for the pilgrims, the food and accommodation for the pilgrims in Mecca and Medina will be spent according to the public procurement process approved by the Government of Nepal from the Nepalese Consulate General in Saudi Arabia, Jeddah. If the fees collected from the pilgrims is left to be spent for any reason, it will be refunded to the pilgrims.

The main headings of expenses incurred by the Nepal Hajj Committee for Hajj management are as follows;

a. **Facilities of the Members of Nepal Hajj Committee:** House rent and miscellaneous expenses for the chairperson of the committee are fixed on a monthly basis as prescribed by the Ministry of Home Affairs. Also there will be no monthly facility for other members. Only allowances and daily travel allowances are provided as per rules during the conduct of the meeting.

b. **Hajj Representative Team mobilization**: According to Nepal Hajj Committee Procedure Committee members are

deployed to Mecca Medina of Saudi Arabia. Allowances and accommodation for Hajj representatives will be managed.

c. **Medical Team mobilization**: The team of two medical officers and four other assistants is mobilized with Hajj pilgrims. Allowances and accommodation and expenditure needed for purchasing primary health materials will be managed.

d. **Volunteers' mobilization:**

Volunteers are mobilized in Saudi Arabia and Nepal to facilitate and guide pilgrims. Subsistence allowance will be managed.

e. **Hajj pilgrims orientation:**

The pilgrims should follow certain rules and norms to make the Hajj pilgrimage of Mecca Medina successful. They have to be aware about rules and norms related to immigration and civil aviation, air flight, accommodation, stay in Mecca Medina and religious activities in those places. For this, orientation to pilgrims is conducted before sending to Hajj pilgrimage. Financial liabilities for orientation will be managed.

f. **Visa management of Hajj pilgrims:**

The Secretariat of Nepal Hajj Committee performs the tasks of collecting Biometric details necessary for receiving visas, collecting documents and completing the Visa process. Cost for those activities will be managed.

g. **Others:** The Secretariat of Nepal Hajj Committee performs tasks of conducting interaction related to Hajj pilgrimage management, preparing documentary, publishing bulletin and other informational booklet, brochure, conducting satisfaction survey from Hajj pilgrims, doing insurance of Hajj pilgrims and so on. Financial liabilities for those activities will be managed.